

3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28. 06. 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. BASEL CONVENTION on the CONTROL OF TRANSBOUNDARY MOVEMENTS OF HAZARDOUS WASTES AND THEIR DISPOSAL. Basel, 22 March 1989 [Електронний ресурс] // UN Website. – Режим доступу: www.un.org

5. Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням : Закон України від 1 липня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 34. – Ст. 284.

6. The Statute of the IAEA [Електронний ресурс] // IAEA official website. – Режим доступу: www.iaea.org.

7. International atomic energy agency: general conference resolution on code of practice on the international transboundary movement of radioactive waste Adopted September 21, 1990 [Електронний ресурс] // IAEA official website. – Режим доступу: www.iaea.org.

8. Мовчан А. Янков А. Мировой океан и международное право. Правовой режим морских прибрежных пространств / А. Мовчан, А. Янков. – М. : Наука, 1987 г.

9. Конвенция о физической защите ядерного материала 1980 года // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1987. – № 18 (от 6 мая). – Ст. 239

10. Об использовании ядерной энергии и радиационной безопасности : Закон Украины от 08.02.1995 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 81

11. Об утверждении Инструкции о порядке выдачи разрешений на перевозку радиоактивных материалов : Приказ Государственного комитета ядерного регулирования Украины от 24.09.2003 № 125 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>

С. С. Журило,

*асистент кафедри цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

В сімейному праві України існує ряд інститутів, що мають за мету забезпечення охорони інтересів неповнолітніх дітей. Особливе місце займають інститути, покликані забезпечити захист прав та інтересів дітей, які залишилися без піклування батьків, що передбачають передачу таких дітей на усиновлення (удочеріння), під опіку (піклування) чи в прийомну сім'ю.

Безумовно, успіх сімейного виховання в значній мірі залежить від злагоженості взаємин між батьками і гармонійної атмосфери в сім'ї. При виборі способу охорони дитинства неповнолітнього, позбавленого батьківського піклування, важливо бачити перспективу його розвитку з урахуванням сучасних досягнень в галузі дитячої психології, фізіології та інших наук.

Разом з тим, розвиток нормативної бази з питань захисту дітей змушує пред'являти до інституту усиновлення все більш жорсткі вимоги для того, щоб він продовжував залишатися одним з кращих способів вирішення проблем сирітства та беспритульництва. Такі інститути, як прийомна сім'я, дитяче містечко, навчальний заклад та інші форми влаштування, також здатні гнучко реагувати на конфліктні ситуації, що неминуче виникають у процесі спілкування з дітьми, які перебувають у важкій життєвій ситуації.

Слід зазначити, що КпШС СРСР [1] не містив легального визначення усиновлення. Тлумачення його норм не дозволяло чітко відповісти на питання, що таке усиновлення. Багато авторів визначали термін «усиновлення» по-своєму. Так, Г. Ф. Шершеневич писав, що під усиновленням розуміється визнання за сторонніми особами юридичного положення законних дітей [2, с. 144].

У свою чергу А. Г. Гойхбарг говорив, що усиновлення – це створення штучних сімейних відносин за відсутності за загальним правилом природного зв'язку [3, с. 163].

У літературі радянського періоду під усиновленням найчастіше розуміли акт усиновлення та розглядали усиновлення: 1) як юридичний факт, акт усиновлення, 2) як інститут сімейного права, 3) як правовідносини [4, с. 191; 5, с. 77; 6, с. 211].

Наприклад, Я. Р. Веберс визнає усиновлення дітей як повноцінну спорідненість в соціальному сенсі, трактуючи при цьому спорідненість в якості зв'язку не природного, а соціального характеру між людьми, не об'єднаними спільністю крові [7, с. 30].

Б. С. Антимонов і К. А. Граве розуміли усиновлення у вигляді «такого юридичного акту, в силу якого між двома особами (усиновлювачем та усиновленою) виникають правові (як особисті, так і майнові) відносини, що існують між батьками і дітьми [8, с. 120].

О. А. Кабиш називає усиновлення «кращою формою виховання дітей», які залишилися без піклування батьків [9, с. 19].

На думку С. А. Муратової, усиновлення являє собою сімейні правовідносини між усиновлювачем та усиновленим, яке за змістом еквівалентно батьківському правовідношенню [10, с. 241].

В. В. Рязанцев називав усиновлення складним юридичним актом, в якому знаходять відображення як воля осіб, які висловили бажання усиновити дитину, батьків, що дали згоду на усиновлення своєї дитини, самої дитини, яка досягла 10-річного віку та інших осіб, встановлених законом, та волі держави, вираженої в рішенні суду. Держава за допомогою судових органів влади безпосередньо виражає свою волю і бере участь у формуванні самого акту усиновлення. Рішення суду входить у зміст акту усиновлення в якості його невід'ємної частини, а не просто дії, яким регулюється усиновлення [11, с. 39].

А. М. Нечаєва говорить про усиновлення також як про акт, породжує виникнення батьківських прав та обов'язків на підставі закону. При цьому під таким актом розуміється сукупність дій майбутніх усиновлювачів та органу, уповноваженої їх вчиняти [12, с. 270].

Найбільш лаконічне визначення усиновлення надано М. В. Антокольською, яка під усиновленням розуміє правовий інститут, покликаний створити між усиновлювачем та усиновленим відносини, найбільш близькі до тих, які виникають між батьками і рідними дітьми [13, с. 289]. Однак це визначення не враховує багатоплановості інституту усиновлення.

У статті 207 Сімейного кодексу України зазначено, що усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого статтею 282 цього Кодексу [14].

Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Таким чином, усиновлення в даний час має розглядатися, як одна з форм виховання і одночасно як пріоритетна форма влаштування дитини, що залишилась без піклування батьків.

Традиційно усиновлення розглядається як самостійний сімейно-правовий інститут, призначений для забезпечення належного сімейного виховання дітей, що залишилися без батьківського піклування. В даний час численні норми, що містяться в нормативних актах, присвячені усиновленню, різні за галузевою належністю і тому в єдності являють собою комплексний інститут законодавства в широкому сенсі (наприклад, відносини, що стосуються процедури усиновлення, більшою мірою відносяться до сфери адміністративного права, а відповідальність за деякі порушення щодо усиновлення – до кримінального права), у вузькому сенсі, норми СК та ЦК України, присвячені усиновленню, утворюють складний і багатогранний інститут сімейного права.

Соціальне призначення інституту усиновлення полягає у дотриманні прав і законних інтересів неповнолітніх дітей, а також у можливості реалізації почуття материнства, батьківства потенційними усиновителями. Саме природні прагнення задовольнити ці почуття лежать в основі конкретних актів усиновлення. Безумовно, норми інституту усиновлення не призначені тільки для врегулювання відносин за участю бездітних громадян; громадяни, які мають своїх дітей, також можуть бути усиновлювачами і нерідко стають ними.

Роль інституту усиновлення полягає в забезпеченні умов, які сприяють гармонійному розвитку дитини, що дозволяють надати реальну допомогу, перш за все дітям, які залишилися без піклування батьків. При цьому інститут усиновлення включає в себе систему норм, що регулюють відносини по влаштуванню дітей, які залишилися без піклування батьків, а форма устрою – це спосіб визначення юридичної долі дитини за допомогою діяльності певних органів, спрямований та виховання його в сім'ї усиновлювачів.

Під усиновленням можна розуміти також юридичний факт, що встановлюється в судовому порядку і є підставою виникнення комплексу правовідносин, аналогічних за змістом з батьківськими. Це означає, що в результаті усиновлення між усиновителями і його родичами, з одного боку, та усиновленою дитиною, його потомством, з іншого боку, виникають такі ж права і обов'язки, як між батьками та дітьми, а також родичами усиновлювачів за походженням.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що усиновлення є складним юридичним актом, що закріплює рішення суду, винесеного на прохання особи, яка бажає взяти дитину в свою сім'ю, з дотриманням законодавчо визначених умов та порядку винесення такого рішення. Даний юридичний акт породжує певні правові наслідки і спрямований на регулювання особливого різновиду правовідносин, що мають в своєму суб'єктивному складі підстави виникнення, припинення та змісту правових зв'язків між усиновлювачем та усиновленим, схожих з батьківськими правовідносинами, що регулюються нормами як цивільного, так і сімейного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс о браке и семье от 20.06.1969 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0004.html
2. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – М. : СПАРК, 1995. – 556 с.
3. Гойбарг А. Г. Сравнительное семейное право / А. Г. Гойбарг. – М. : Юриздат НКЮ РСФС, 1925. – 420 с.
4. Рясенцев В. А. Семейное право / В. А. Рясенцев. – М. : Юрид. лит., 1971. – 395 с.

5. Мальцман Т. Б. Усыновление по новому советскому законодательству / Т. Б. Мальцман // Ленинские идеи и новое законодательство о браке и семье : тезисы докладов научной конф. – Саратов, 1969. – С. 75–80.
6. Матвеев Г. К. Советское семейное право : учебник / Г. К. Матвеев. – М. : Юрид. лит. 1978. – 240 с.
7. Веберс Я. Р. Понятие родства как основания возникновения прав и обязанностей / Я. Р. Веберс // Вестник МГУ. – 1962. – С. 28–32.
8. Антимонов Б. С. Советское наследственное право / Б. С. Антимонов, К. А. Граве. – М. : Госюриадат, 1955. – 264 с.
9. Кабышев О. А. Усыновление. Опекa и попечительство над детьми / О. А. Кабышев. – М. : ПРИОР, 1998. – 96 с.
10. Муратова С. А. Семейное право : учебник / С. А. Муратова. – [2-е изд., перераб.]. – М. : Эксмо, 2006. – 355 с.
11. Рязанцев В. В. Правоотношения усыновления в российском семейном праве : [моногр.] / В. В. Рязанцев. – М., 2001. – 276 с.
12. Нечаева А. М. Семейное право : учебник / А. М. Нечаева. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристь, 2005. – 329 с.
13. Антокольская М. В. Семейное право : учебник / М. В. Антокольская. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристь, 2002. – 336 с.
14. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
15. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1360768802321912>

А. О. Згама,

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УНІФІКАЦІЇ НОРМ ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСІВ ІЗ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ АКТІВ

У п. 4 розділу IV Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливої судової системи в Україні відповідно до європейських стандартів зазначається, що уніфікація процедур судового розгляду є важливим напрямом удосконалення судочинства, якщо завдання певного виду процесу не вимагає особливих правил [1].

Законодавець перебуває на шляху уніфікації норм Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПКУ) [2], Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПКУ) [3] та Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [4]. Свідченням цього є внесені зміни до процесуальних кодексів, що стали наслідком прийняття нового закону «Про судоустрій і статус суддів» [5]. Безперечно, уже зроблені спроби узгодження положень кодексів у питанні перегляду судових актів в порядку апеляції мають свої переваги.

Спробуємо проаналізувати положення процесуальних кодексів, які б, на нашу думку, сприяли кінцевій меті будь-якого судочинства – захисту порушених чи оспорюваних прав та законних інтересів осіб.

Так, в адміністративному судочинстві закріплено повноваження апеляційної інстанції з відмови у відкритті апеляційного провадження (п. 4 ст. 189 КАСУ). Окремої норми в ЦПКУ та ГПКУ щодо підстав відмови у прийнятті апеляційної скарги не має. Проте цікавою є позиція Верховного Суду України та Вищого господарського суду з цього приводу. Зокрема питання відмови вирішується